

Република Србија

ЦЕНТАР ЗА ПОРОДИЧНИ СМЕШТАЈ И УСВОЈЕЊЕ БЕОГРАД
ИЗВЕШТАЈ О РАДУ ЗА 2019. ГОДИНУ

Београд, фебруар 2020.

УВОД.....	1
1.ОРГАНИЗАЦИЈА И УСЛОВИ РАДА.....	2
1.1. Организација рада установе	2
Органи управљања	3
Услови рада	3
Делатности којима се установа бави и услуге које пружа.....	4
1.2.Запослени радници.....	5
1.3.Стручно усавршавање запослених	6
1.4.Сарадња са другим актерима	10
2. ХРАНИТЕЉСКЕ ПОРОДИЦЕ КАО ПРУЖАОЦИ УСЛУГЕ ПОРОДИЧНОГ СМЕШТАЈА	11
2.1. Број хранитељских породица	11
2.2. Распоред активних хранитељских породица.....	12
2.3. Структура хранитељских породица (активне породице)	13
2.4. Сродничке хранитељске породице	17
2.5. Хранитељске породице које брину о деци са развојним или здравственим сметњама	18
2.6. Ургентан и повремени породични смештај.....	18
2.7. Флукуација хранитељских породица - регрутовање нових и престанак важења лиценце.....	19
3. КОРИСНИЦИ ПОРОДИЧНОГ СМЕШТАЈА	20
3.1.Број деце и младих на породичном смештају	20
3.2. Деца и млади према старости, пребивалишту пре смештаја и разлозима смештаја	21
3.3. Корисници према дужини боравка, сметњама у развоју, образовању, контактима са породицом, старатељској заштити и разлозима престанка смештаја	23
Дужина боравка деце у хранитељским породицама	23
Породични смештај деце са сметњама у развоју.....	23
Образовање деце и младих на породичном смештају	24
Одржавање контакта са сродницима	25
Разлози прекида смештаја и средина у коју су деца прешла	27
3.4. Корисници према изложености насиљу.....	28
4. СТРУЧНИ РАД.....	29
4.1. Кампања за развој хранитељства и промоција установе.....	29
4.2. Праћење и подршка хранитељским породицама	30
4.3. Планирање подршке деци и хранитељским породицама.....	31
4.4. Извештавање.....	31
4.5. Обука и процена опште подобности кандидата за хранитељство.....	32
4.6. Едукативни рад са лиценцираним хранитељским породицама и програми за децу и младе.....	32
4.7.Супервизијски и менторски рад.....	34
4.8. Интерна контрола.....	34
4.9 Тим за пријем захтева за смештај деце и младих.....	34
5.0. Донације	34
5. ЗАКЉУЧНА РАЗМАТРАЊА	35

ЦЕНТАР ЗА ПОРОДИЧНИ СМЕШТАЈ И УСВОЈЕЊЕ БЕОГРАД

Место седишта: Београд

Година оснивања: 2008.

ВД Директор: Мирјана Новаков

Е-маил: office@hraniteljstvocsps.gov.rs

Адреса: Радослава Грујића број 17, 11000 Београд

Телефон/факс: 011/2421 - 219 и 011 2421 - 191

УВОД

Центар за породични смештај и усвојење Београд¹ је установа социјалне заштите основана пре 11 година од стране Владе Републике Србије. Кроз читав период свог постојања Центар настоји да унапреди квалитет заштите деце која одрастају у хранитељским породицама, кроз обезбеђивање хранитељских породица са одговарајућим нивоом компетенција за бригу о деци, сталну подршку и праћење рада хранитеља, али и активности на унапређењу стручног рада и компетенција запослених.

Центар је формиран за територију коју чине: град Београд (17 општина), Колубарски управни округ (град Ваљево и 4 општине – Осечина, Мионица, Љиг и УБ) и Мачвански управни округ (град Шабац и 7 општина – Богатић, Лозница, Владимирци, Коцељева, Мали Зворник, Крупањ и Љубовија). Центар обавља своју делатност на **целој територији**, што географски обухвата површину од близу **9000** квадратних километара.

Првобитни назив установе био је Центар за породични смештај деце и омладине. Установа је променила назив 2012. године сходно Закону о социјалној заштити који

¹ у даљем тексту Центар

дефинише делатност установе, међутим до сада се нису стекли нормативни предуслови да Центар преузме послове у области породичног смештаја одраслих и старијих као и у области усвојења. Своју делатност установа реализује у складу са релевантним прописима: Породичним законом, Законом о социјалној заштити, Правилником о хранитељству и Уредбом о изменама и допунама Уредбе о мрежи установа социјалне заштите.

Извештај о раду Центра обухвата период од 01.01.2019. до 31.12.2019. године. Циљ сачињавања извештаја је анализа рада установе, услова и резултата рада током времена са фокусом на протеклу годину као и праћење потреба корисника и хранитељских породица и насталих промена. Његова структура је следећа:

1. Организација и услови рада – организација и услови рада, делатност којом се установа бави, планови за развој нових услуга, људски ресурси, обука и усавршавање стручних радника, сарадња са релевантним установама/ организацијама и контакти са донаторима;
2. Хранитељске породице као пружаоци услуга – број, структура према различитим показатељима, флукуација хранитеља;
3. Корисници услуге породичног смештаја – број, структура према различитим показатељима, флукуација корисника;
4. Стручни рад – непосредни рад са корисницима у кућним посетама, планирање подршке деци и хранитељским породицама, извештавање, едукативни рад са лиценцираним хранитељским породицама и реализација програма за децу и младе, обука и процена кандидата за хранитељство, супервизијски рад, промоција породичног смештаја, примери добре праксе, тешкоће у раду;
5. Закључна разматрања – завршна разматрања, најважнији закључци, препоруке и потребе;

Анализа о раду установе представља основ за планирање рада Центра, али може бити и шире коришћена за планирање праваца даљег развоја услуга социјалне заштите и унапређивање квалитета услуге породичног смештаја. Извештај је након усвајања од стране Управног одбора доступан на увид јавности на сајту Центра (www.hraniteljstvocsps.gov.rs). Поред наративног извештаја, Републичком заводу за социјалну заштиту доставља се и статистички извештај у траженом формату.

1.ОРГАНИЗАЦИЈА И УСЛОВИ РАДА

1.1. Организација рада установе

У оквиру Центра су образоване следеће **организационе јединице**:

1. Канцеларија директора Центра;
2. Служба за процену, праћење, подршку и обуку хранитељских породица и унапређивање хранитељства (у даљем тексту: Служба);

У оквиру Службе формиране су радне јединице за обављање послова ван седишта Центра и то:

1. Радна јединица Ваљево за територију Колубарског округа и општину Коцељева;
2. Радна јединица Лозница за територију Мачванског округа (без општине Коцељева);

У оквиру РЈ Лозница формирана је Канцеларија за општине Шабац, Владимирци и Богатић (у даљем тексту: Канцеларија Шабац).

Посебним актом образована су стална стручна тела као што су Тим за заштиту деце од занемаривања и злостављања (Интерни тим за поступање у случају насиља над корисницима) и Тим пријема - за пријем захтева и предлагање хранитељских породица за смештај корисника. На исти начин образују се и повремена радна тела (комисије, радне групе, стручни тимови и сл.) сходно актуелним задацима.

Органи управљања

Управни и Надзорни одбор су у току 2019. одржали по четири седнице. Питања о којима је расправљано/одлучивано на одборима су:

1. Усвајање Финансијског плана
2. Усвајање Годишњег плана јавних набавки
3. Усвајање Извештаја о раду
4. Усвајање Програма рада
5. Усвајање Извештаја о попису
6. Усвајање Извештаја о материјално - финансијском пословању
7. Усвајање Измене Финансијског плана
8. Правилник о раду ЦПСУ Београд;
9. Правилник о раду Колегијума;
10. Правилник о приправницима;
11. Правилник о поклонима запослених;
12. Правилник о стручном оспособљавању и усавршавању;
13. Упутство о поступању Тима у случају сумње на постојање насиља у хранитељској породици;
14. Правилник о упућивању притужби хранитеља, биолошких родитеља и трећих лица Центру за породични смештај и усвојење Београд;
15. Правилник о спречавању сукоба интереса запослених у ЦПСУ Београд;

Услови рада

Просторни капацитети Центра су непромењени у односу на претходну годину. Центар у свом седишту - Београду ради у истом објекту у коме је простор Дома за децу „Драгутин Филиповић Јуса“. Градска управа града Београда, Секретаријат за имовинско правне послове, уступила 2015. године је Центру овај простор на пет година, без надокнаде. Површина простора у коме је седиште је 240 квм. Простор није адекватан, посебно када се узме у обзир специфичност и разноврсност стручних послова који се обављају. Недостају адекватни услови за групни рад јер је сала Центра премала, али и одговарајући простор за интервјуе са децом и хранитељима,

заинтересованим грађанима као и за различите стручне састанке. Посебан проблем је везан за одлагање документације, радног материјала и архивске грађе.

Услови су нешто повољнији у радним јединицама Центра, али је проблем у томе што се простор изнајмљује од приватних лица, што потенцијално може да угрози сталност локације која је веома важна.

Делатности којима се установа бави и услуге које пружа

Пружањем услуге породичног смештаја деци и младима се обезбеђује нега, заштита и услови за оптималан развој у хранитељској породици до обезбеђивања услова за повратак деце/младих родитељима или, ако то није могуће, до обезбеђивања неког другог сталног животног аранжмана или до оспособљавања за самосталан живот.

Сходно Закону о социјалној заштити (члан 131. Закона о социјалној заштити) Центар:

1. Врши припрему, процену и обуку будућих хранитеља (кандидата за хранитељство);
2. Пружа подршку хранитељима;
3. Извештава центар за социјални рад о раду хранитеља и предлаже мере ради отклањања евентуалних пропуста;
4. Обавља друге послове у складу са законом и другим прописом;

У оквиру наведених група послова, сходно својим надлежностима, обавезама и овлашћењима, а у складу са Законом о социјалној заштити, Правилником о хранитељству (члан 14. Правилника) и Статутом установе, Центар обавља следеће послове:

- Примена Програма припреме за хранитељство и процена будућих хранитеља кроз припрему за хранитељство;
- Процена опште подобности будућих хранитеља кроз интервју у установи и кућној посети;
- Израда налаза и стручног мишљења о општој подобности будућих хранитеља;
- Подршка детету и хранитељској породици током одвијања хранитељства;
- Праћење и увид у остваривање сврхе хранитељства;
- Израда извештаја о остваривању заштите детета на хранитељству;
- Обука хранитеља током бављења хранитељства;
- Популарисање хранитељства, исказивање потреба за хранитељством и информисање кандидата за хранитељство;
- Анализа и истраживање резултата заштите деце на породичном смештају;
- Учешће у истраживањима и пројектним активностима у области породичног смештаја и усвојења у циљу развоја хранитељства;
- Израда разних информативних и едукативних материјала, програма обуке и публикација за хранитеље и стручне раднике;
- Обука стручних радника по програмима чији су аутори запослени у Центру или су сертификовани тренери;
- Вођење базе података о лицима која пружају услугу породичног смештаја (хранитељима) и деци/младима на породичном смештају;

- Вођење евиденције и документације у складу са законом и другим прописом;
- Обављање других послова у складу са својим надлежностима, обавезама и овлашћењима;

Центар заједно са центром за социјални рад надлежним за организовање заштите детета:

- Врши избор хранитељске породице за дете/младу особу;
- Врши припрему детета и хранитељске породице за смештај и смештај детета у хранитељску породицу;
- Доноси план услуга и мера заштите детета на хранитељству;
- Врши припрему детета за повратак у биолошку породицу, промену мера заштите или осамостаљивање;

1.2. Запослени радници

Решењем Министарства рада и социјалне политике број 112-01-00267/2012-09 од **27.12.2012.** године утврђен је број радника за територију града Београда, Мачванског и Колубарског управног округа (Табела 1). У односу на **623** хранитеља који су тада на смештају имали децу и младе број запослених износио је **46**.

Табела 1. Радна места утврђена Решењем Министарства

Ред. број	Радно место	Број радника
1.	Директор	1
2.	Дипломирани правник - секретар	2
3.	Саветник за хранитељство	20
4.	Реализатор едукативних програма	8
5.	Супервизор	4
6.	Реализатор едукативних програма за стручне раднике	2
7.	Аналитичко-истраживачки послови и послови извештавања на нивоу Републике	1
8.	Финансијско-рачуноводствени радник	2
9.	Административни радник	1
10.	Возач	4
11.	Спремачица	1
	Укупно	46

Решењем Министарства није предвиђен шеф рачуноводства и руководиоци служби. Иако је преузета надлежност за целу територију, због уредбе о забрани запошљавања („Службени гласник РС“, бр. 113/13) радна места нису попуњена према Решењу Министарства. Одлуком Владе о максималном броју запослених на неодређено време у систему државних органа, систему јавних служби, систему Аутономне покрајине Војводине и систему локалне самоуправе за 2017. („Службени гласник РС“, бр.61 од 23. јуна 2017, 82 од 8. септембра 2017, 92 од 13. октобра 2017, 111 од 11. децембра 2017.) максималан број запослених у **Центру за породични смештај и усвојење Београд је 41.**

Број и структура непопуњених радних места

Наша установа последњих неколико године извештава о отежаним условима за обављање делатности због недовољног броја запослених. У читавом овом периоду по тежини ситуације издваја се последња година.

Највећи удар представљао је изненадни губитак колеге, чија је смрт тешко погодила не само наш колектив већ и децу и хранитеље којима је био велика подршка. Због отказа стручног радника који се запослио у другој установи остали смо без још једног радног места, јер због уредбе о забрани запошљавања ова радна места нису попуњена. После одласка у пензију спремачице и ово место је остало упражњено.

Тако у актуелној ситуацији **већина саветника прати по 35 породица** (готово 20% више од прописаног норматива). Због недовољног броја запослених супервизори и реализатори едукативних програма обављају и послове саветника за хранитељство (основне стручне послове). У **Шапцу**, где је већ годинама најтежа ситуација, два стручна радника прате 99 породица, организују едукације и комплетно вођење канцеларије. Одржавање квалитета стручног рада у овој средини могуће је само захвањујући њиховој изузетној посвећености и стручном искуству.

1.3.Стручно усавршавање запослених

Бројни задаци који се у оквиру реализације делатности Центра постављају пред запослене захтевају стални рад на развоју њихових компетенција кроз стручно усавршавање. Стручно усавршавање запослених стручних радника је регулисано Правилником о лиценцирању стручних радника у социјалној заштити ("Службени гласник РС", бр. 42/2013).

У прошлој години овај процес је био посебно интензиван јер је већина стручних радника ушла у период када је била у обавези да обнови лиценцу за обављање стручних послова у социјалној заштити. Установа је, кроз организацију стручних скупова и упућивање запослених на стручне скупове других организатора, омогућила стручним радницима да остваре потребан број бодова и стекну услов за обнову лиценце. Треба нагласити да су многи запослени, поред лиценце за основне стручне послове стекли и обновили и лиценцу за специјализоване и супервизијске послове. Поред постојећих лиценцираних супервизора, у прошлој годину су четири стручна радника прошла обуку за супервизоре и стекла услов за добијање супервизијске лиценце. Треба нагласити да је процес стручног усавршавања запослених наше установе плански реализован и да обавеза прикупљања одређеног броја бодова није довела до тога да формални аспекти преовладају над суштинским.

У складу са политиком установе која посебан значај даје континуираном стручном развоју у фокус су стављене теме препознате као значајне кроз процес рада за његово даље унапређење и ношење са изазовима. У значајној мери су коришћена страна искуства која се могу интегрисати у наш систем рада кроз студијске посете, учешће у интернационалним камповима и гостовање страних стручњака. Интензивирани су и сарадња са релевантним високошколским установама, као и стручним удружењима и организацијама у нашој земљи. У прошлој години је двоје стручних радника наше установе положило испит за лиценцу који организује Комора социјалне заштите. Као и у ранијим годинама, коришћен је ресурс знања и искуства у оквиру саме установе за преношење и размену знања.

Табела 2. Стручни скупови које је је ЦПСУ Београд реализовао у партнерству са другим организацијама или самостално

Врста скупа	Назив	Организација
Међународна конференција	АКАДЕМИЈА KINDERPERSPECTIEF	Кроз размену коју ФИЦЕ Србија у сарадњи са холанском организацијом Kinderperspectief организује за своје чланице
Едукација по акредитованом програму	PRIDE за хранитеље и усвојитеље	У сарадњи са ФИЦЕ Србија
Едукација без провере знања	Књига живота за младе	У сарадњи са ФИЦЕ Србија
Округли сто	Прикупљање и унос података у базу ЦПСУ - безбедно коришћење апликације и њен значај за годишње извештавање	У сарадњи са организацијом „Технолошко партнерство“
Округли сто	Учешће у програмима сарадника из европских земаља – искуства и могућности примене	ЦПСУ Београд
Округли сто	Рад на развоју позитивног идентитета деце и младих на хранитељству	ЦПСУ Београд
Округли сто	Изазови осамостаљивања младих на хранитељству	ЦПСУ Београд
Округли сто	Правци унапређења стручне праксе у ЦПСУ	ЦПСУ Београд
Трибина	Права и обавезе хранитеља	ЦПСУ Београд

Посебно је подржавано активно учешће запослених у форми различитих излагања, презентовања релеватних тема, чиме је истовремено промовисана установа и значај хранитељства.

Табела 3. Стручни скупови на којима су стручњаци ЦПСУ били у улози излагача, фасилитатора, закључничара

Врста скупа	Назив	Организација
Обуке на пет различитих локација у Србији у којима су стручњаци ЦПСУ Београд учествовали као изабрани тренери и излагање представника ЦПСУ на завршном скупу пројекта	Права деце у алтернативној бризи	Фондација СОС Дечија села
Регионална конференција	Унапређење људских ресурса у систему	Републички завод за социјалну заштиту и

	социјалне и дечије заштите	Министарство за рад, запошљавање, борачка и социјална питања, уз подршку канцеларије УНИЦЕФ
Округли сто	Будућност хранитељства у Србији – како обезбедити квалитет услуга Представљање књиге и истраживања „Хранитељство и добробит адолесцена“	Аутори истраживања и Факултет политичких наука у Београду
Конференција	Сабор социјалне заштите, а поводом 25 година постојања Удружења	Удружења стручних радника
Конференција	25. Октобарски сусрети Насиље над децом-реакција система	Центар за социјални рад Ниш, Саветовалишта за породицу и Комора социјалне заштите
Конференција	Сусрети социјалних радника - „Савремени изазови социјалне заштите - осетљиве групе, програми и исходи“	Факултет политичких наука
Едукација са провером знања	Мини ПРИДЕ програм за хранитеље и усвојитеље	ФИЦЕ Србија у сарадњи са Kinderperspectief
Студијско путовање	Обележавање 50 година постојања Adoptionscentrum из Шведске	Adoptionscentrum
Међународна конференција	АЛОС 19 - Актуелности у логопедији, окупационој терпији и социјалном раду	Висока школа социјалног рада и Комора социјалне заштите
Трибина	Улога социјалних радника у савременом друштву	Асоцијација социјалних радника и Висока школа социјалног рада
Едукација без провере знања	Заједничко решавање конфликта	Фондација СОС Дечија села и PART-Training GmbH
Трибина	Позитивно родитељство	Фондација СОС Дечија села

Поред наведених, запослени ЦПСУ су учествовали и на следећим скуповима

Табела 4. Остали скупови на којима су учествовали запослени ЦПСУ Београд

Врста скупа	Назив	Организација
Едукација са провером знања	Основна обука за супервизију у центрима за социјални рад	Републички завод за социјалну заштиту
Међународна конференција	Балкански форум социјалне заштите: Сарадња правосудног система и система социјалне заштите у остваривању основних права	Комора СЗ и Министарство за рад, запошљавање и социјалну заштиту
Национална конференција	Потенцијали и искуства породичног смештаја у подршци биолошкој породици и превенцији институционализације	ЦПСУ Нови Сад и Покрајински завод, УНИЦЕФ, Фондација СОС Дечија села
Едукација са провером знања	Интервенције ЦСР у заштити деце од злостављања и занемаривања	Комора социјалне заштите
Конгрес	Ментално здравље деце и младих	ДЕАПС
Едукација без провере знања	Хранитељство – разјашњење недоумица из праксе	Бизкон
Едукација са провером знања	Стратегија суочавања са стресом	Комора социјалне заштите
Едукација без провере знања	Протективна понашања	Фондација СОС Дечија села
Конгрес	IX Конгрес психотерапеута Србије	Удружење психотерапеута
Трибина	Хранитељство и добробит адолесцената	Факултет политичких наука
Едукација без провере знања	У сусрет обнављању лиценце	Комора социјалне заштите
Едукација са провером знања	Услуга породични сарадник	Градска управа Ваљево
Едукација без провере знања	Дете са траумом - од препознавања до помоћи	Комора социјалне заштите
Едукација без провере знања	Интервенције центра за социјални рад у заштити деце од злостављања и занемаривања	Комора социјалне заштите
Едукација без провере знања	Родитељи - део решења, или део проблема или ништа	Центар за заштиту одојчади деце и омладине
Едукација без провере знања	Права непраћене и раздвојене деце миграната и избеглица у Србији	Београдски центар за људска права
Трибина	Значај међуљудских односа у социјалном раду	Филозофски факултет у Нишу
Едукација без провере знања	Обезбеђивање законитог и ефикасног пословања у области социјалне заштите	Бизкон
Едукација без провере знања	Зимска едукација за правнике	Бизкон
Конференција	Заједно у заштити од насиља у породици	Асоцијација центара за социјални рад, Удружење стручних радника и Комора социјалне заштите
Стручно научни	Актуелности у едукацији и	Ресурсни центар за

скуп са међународним учешћем	рехабилитацији особа са сметњама у развоју	специјалну едукацију
------------------------------	--	----------------------

Посебна област унапређења стручног рада односи се на развој компетенција **супервизора**. Ова област је значајна због посебне улоге коју супервизори имају, а још увек недовољно уређена и недовољно разрађена кроз подзаконска акта, са недефинисаним стандардима и процедурама када је у питању рад супервизора у ЦПСУ. У прошлој години сви супервизори су били учесници округлих столова које је организовао Републички завод за социјалну заштиту. Центар је такође организовао редовне интерне састанке супервизора.

У току прошле године ЦПСУ Београд је постао један од оснивача Асоцијације центара за породични смештај и усвојење. Стручни радници наше установе активно учествују у раду Скупштине Коморе социјалне заштите, Удружења стручних радника, струковног удружења ФИЦЕ Србија и других организација. Без обзира на све комплексне околности у којима се стручни рад одвија запослени су високо мотивисани за стручно усавршавање, имају јасан увид у то које су теме на којима би требало интензивније радити и спремни су да ресурс својих знања и вештина ставе у функцију заједничког учења.

1.4.Сарадња са другим актерима

Током 2019. године Центар је наставио континуирану сарадњу са многобројним институцијама из области социјалне и здравствене заштите, предшколским и школским установама, факултетима, институцијама здравственог система, Националном службом за запошљавање, НВО сектором.

Посебно интензивна сарадња одвијала се са струковним удружењем ФИЦЕ Србија које је у прошлој години нашој установи обезбедило низ значајних активности - међународну конференцију Академија, програм обуке ПРИДЕ за хранитеље и усвојитеље, обуку за Књигу живота за младе, учешће у камповима. Кроз сарадњу са Фондацијом СОС Дечија села учествовали смо у два значајна пројекта. Први је „Права деце у алтернативној бризи“ у оквиру кога су наши стручњаци реализовали професионалне обуке, добили програм за хранитеље реализован са 21 групом и учествовали у Националној управљачкој групи. Други пројекат је „Јаки млади“ везан за подршку младима у осамостаљивању, који се наставља под називом „Јаки млади-нове перспективе“.

Настављена је сарадња са Факултетом политичких наука и Институтом за психологију у оквиру истраживања „Добробит адолесцената на хранитељству“. Наша установа је обезбедила стручну праксу за Факултет политичких наука, ФАСПЕР и Факултет за медије и комуникацију.

У сарадњи са организацијом Технолошко партнерство настављено је унапређивање базе података. У сарадњи са Удружењем хранитеља организована је трибина у Шапцу и други видови подршке њиховим активностима. Сарадња са организацијом „Орка“ на плану подршке младима у школовању и осамостаљивању

имала је као ефекат обезбеђивање места у стану који се користи као студентски дом за једног студента који је на хранитељству у оквиру ЦПСУ Крагујевац.

И током прошле године примили смо донације појединаца и удружења намењене деци и младима.

2. ХРАНИТЕЉСКЕ ПОРОДИЦЕ КАО ПРУЖАОЦИ УСЛУГЕ ПОРОДИЧНОГ СМЕШТАЈА

2.1. Број хранитељских породица

Тренд смањеног прилива нових хранитељских породица, који се према подацима Републичког завода за социјалну заштиту последњих година препознаје у читавој Србији (Извештај о раду ЦПСУ за 2018. годину) довео је до даљег смањивања укупног броја хранитеља. Мада је пад броја породица благ, тенденција смањивања броја породица из године у годину захтева потпунију анализу и планирање мера које би обезбедиле потребан ресурс хранитеља.

Следећа табела приказује број хранитељских породица које су на евиденцији биле током читаве године и оне које су евидентирани 31.12.2019. године. Посебно су приказане породице које су имале децу на смештају током године (активне хранитељске породице), као и породице које током године уопште нису имале децу на смештају (тзв. „празне“ хранитељске породице). У делу табеле на дан **дан 31.12.2019** као „празне,“ су приказане оне породице у којима у том тренутку није било деце на смештају мада су многе у неком периоду године имале попуњене капацитете. Ради поређења дати су и подаци за претходну годину.

Табела 5. Број хранитељских породица на евиденцији Центра 2019. година

	Током године		На дан 31.12.2019.	
	2018	2019	2018	2019
Активне ХП	736	722	683	675
Празне ХП	21	15	32	35
Укупно	757	737	715	710

Када се анализирају подаци из горње табеле можемо закључити следеће:

Током године било је укупно 20 породица, односно 2,64 % мање него у претходној, а када се посматра пресек на дан 31.12. ова разлика се смањила на 5 породица или 0,70%. Када се пореде активне хранитељске породице током године их је било за 14 или 1,90 % мање него у претходној години да би се та разлика на крају године свела на 8 породица или 1,17%.

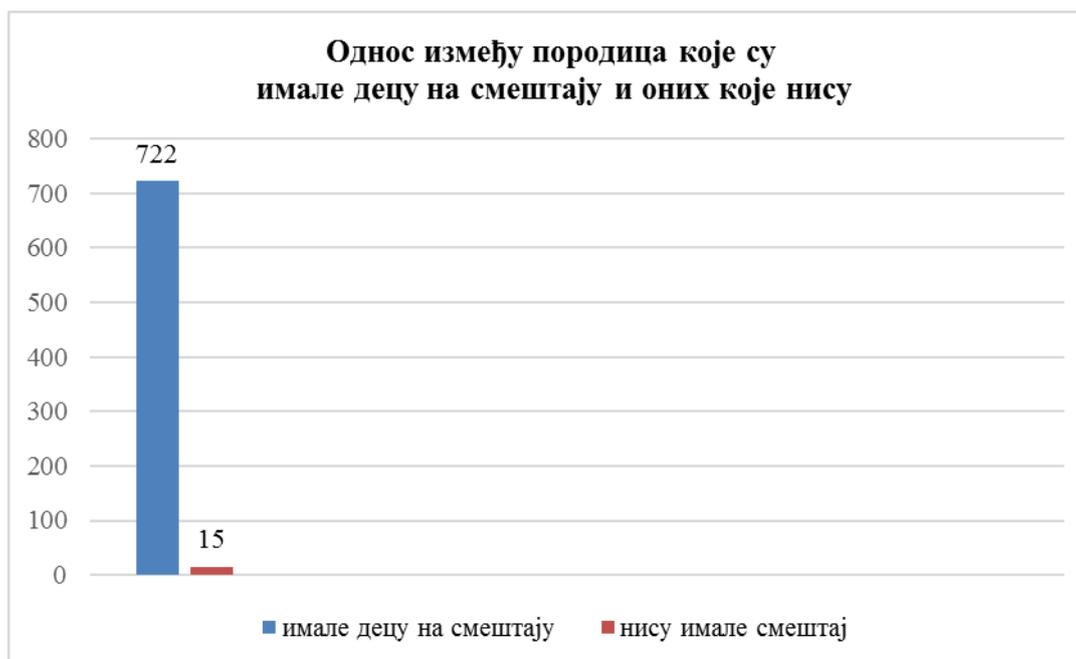
Можемо изнети неколико хипотеза о разлозима због којих се појављује тренд опадања. Различити фактори који доводе до тешкоћа са успостављањем адекватног тренда наталитета у општој популацији свакако утичу на заинтересованост грађана за овај специфичан вид родитељства. Мада је хранитељство сувише комплексно да би се посматрало само као посао, оно је у једном периоду за многе хранитеље представљало вид samozапoшљавања, посебно за оне који су изгубили посао и припадали теже

запошљивим групацијама. Актуелна већа доступност радних места, која често траже мање ангажовања и одговорности у односу на целодневну бригу о детету, такође доводи до смањеног интересовања за хранитељство. На крају, али не мање значајан је утицај негативне кампање која се у односу на хранитељство води у медијима.

Када посматрамо породице које нису имале децу на смештају током читаве године, њихов број се значајно смањило у односу на претходну годину – за 28,57 % што је резултат и ефикаснијих процена хранитељских породица али и ефикаснијег администрирања. Ипак, у овом броју се појављује 11 породица које су „празне“ дуже од једне, па и две године, што је некада повезано са комплексношћу прилика у породици због којих се пролонгира доношење одлуке, али чешће са формалним разлозима. У сваком случају, породице из ове групе ретко представљају стваран ресурс за смештај.

О уделу породица које током читаве године нису имале децу на смештају говори следећи графикон.

Графикон 1: Однос између броја породица које су имале децу на смештају и оних које нису у току 2019. године

Број хранитељских породица које су као „празне“ евидентирани на дан 31.12.2019. године је за 4 већи него прошле године, међутим ради се о тренутном стању, неке од тих породица су већ биле у процесу припреме за смештај детета и ти смештаји су у међувремену реализовани.

2.2. Распоред активних хранитељских породица

Хранитељске породице су распоређене на територији коју покрива ЦПСУ Београд на следећи начин:

Графикон 2: Број активних хранитељских породица према радним јединицама Центра у току 2019. године

У распореду породица примећују се мање разлике у односу на прошлу годину. Сада је после Београда највећи број породица који прати РЈ Ваљево, која је ради ефикасније организације рада преузеле и хранитељске породице у Коцелјеви. Једнак број породица имали су РЈ Лозница и Канцеларија Шабац која све активности везане за овај број породица организује са само два стручна радника.

2.3. Структура хранитељских породица (активне породице)

Као и ранијих година, највећи број хранитељских породица које су током године имале децу на смештају чиниле су породице са **родитељским искуством** - 627 или 86,84% породица. Удео ових породица у укупном броју је сличан као прошлогодишњи. У овој групацији су хранитељски **парови** у чијем домаћинству и даље станују њихова биолошка деца, **парови** са родитељским искуством чија су деца одрасла или из различитих разлога не живе са њима, било да су у питању заједничка деца или деца само једног супружника и **хранитељи појединци** који живе у домаћинству са својом биолошком децом и они чија су деца одрасла или живе на другом месту. Детаљније анализирана структура ових породица изгледа овако:

Графикон бр 3: Структура породица са родитељским искуством у току 2019.године

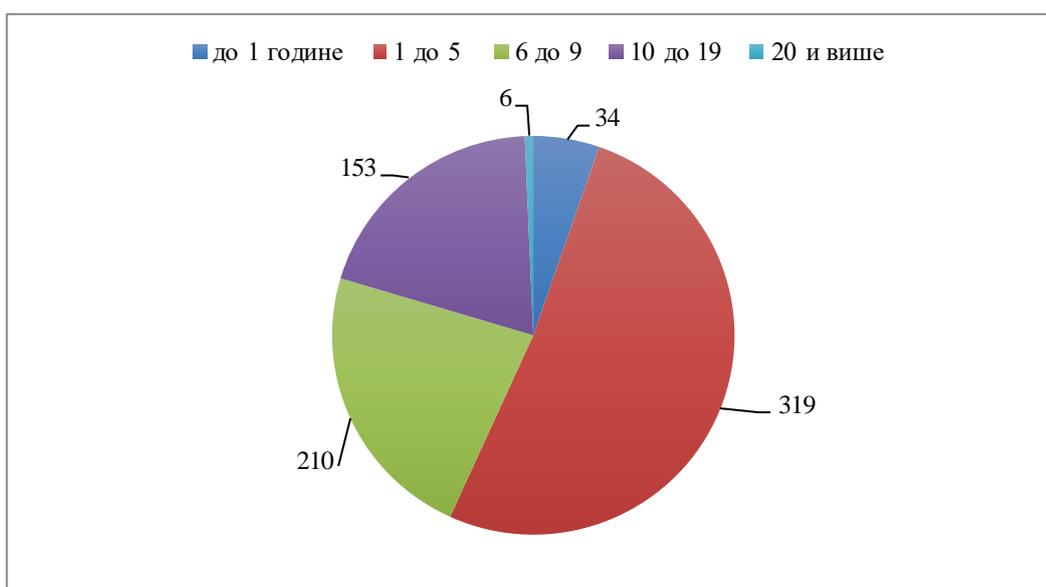

Родитељско искуство може бити значајан ресурс као извор знања и вештина значајних за бригу о деци, као и самопоуздања у преузимању ове улоге. Међутим, искуство показује да често велики потенцијал имају и оне породице које се из различитих разлога нису оствариле у родитељству а спремне су да ставе дете у фокус и изграђују своје компетенције.

У укупном броју активних породица било је много више брачних или ванбрачних **парова** (545 или 75,48%) него **хранитеља поједнаца** (177). Међусобна партнерска подршка је значајна у реализацији сложених задатака хранитељства, али и хранитељи појединци уз функционалну мрежу подршке могу бити једнако успешни. Више од 11 година рада наше установе показује да успешност породице у хранитељству одређују њене компетенције за које не мора бити пресудан ни њен састав ни искуство у родитељству.

Када посматрамо хранитељске породице према годинама **искуства** у **хранитељству** добијамо следећу слику:

Графикон 4: Број активних хранитељских породица према годинама искуства у хранитељству у току 2019. године

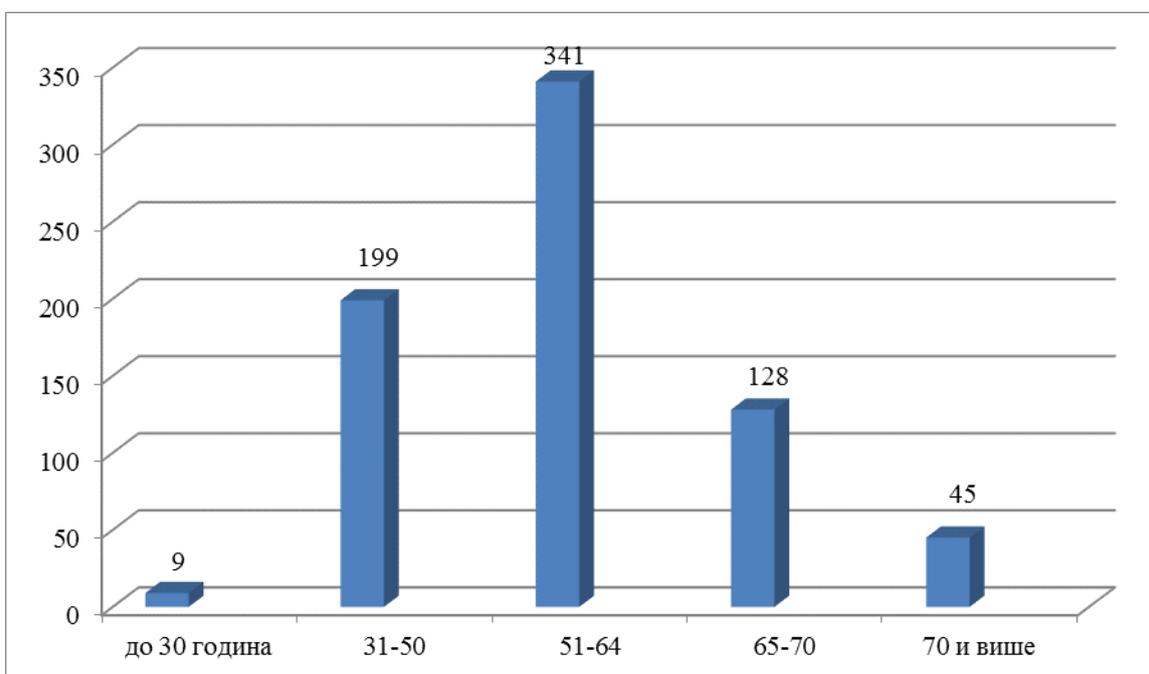
Можемо видети да су најбројнију групацију са уделом од 44% током прошле године чинили хранитељи са искуством од једне до пет година. Анализа структуре домаћинства хранитељских породица **према броју деце (укључујући и биолошку децу хранитеља)** показује да је у највећем броју породица (244 или 34%) дете на смештају једино дете у домаћинству. Број породица које брину о укупно двоје деце, било да су у питању двоје деце на смештају или је у домаћинству и биолошко дете хранитеља је током године био 210 или 30%, а оних са троје 164 или 22,71%. Много мање породица брине о укупно четворо деце (81 породица), петоро 20 породица, а о шесторо и више 3 породице.

Када издвојено посматрамо број деце на смештају убедљиво преовлађују породице у којима је на смештају само једно дете - 450 или 62%. Са двоје деце је 214 породица, а мало је оних које су имале капацитет и спремност да приме већи број деце.

Оваква структура се поклапа са животном доби хранитеља чија су деца често већ одрасла и отишла из домаћинства, али и са савременим трендовима у вези са животним приоритетима и организацијом. Капацитет сваке породице у односу на број деце коју може да прихвати се посебно преиспитује, уз вођење рачуна да се новим смештајем не угрози добробит детета које се већ налази у породици. Бити једино дете у породици има своје предности, посебно када су у питању деца која траже посебну посвећеност и стимулацију, али и недостатке које доноси одсуство сиблинских односа у одрастању.

Старосна структура хранитељских породица (посматрана према старијем члану хранитељског пара) приказана је следећим графиконом.

Графикон 5: Хранитељи према годинама живота (према старијем члану хранитељског пара)

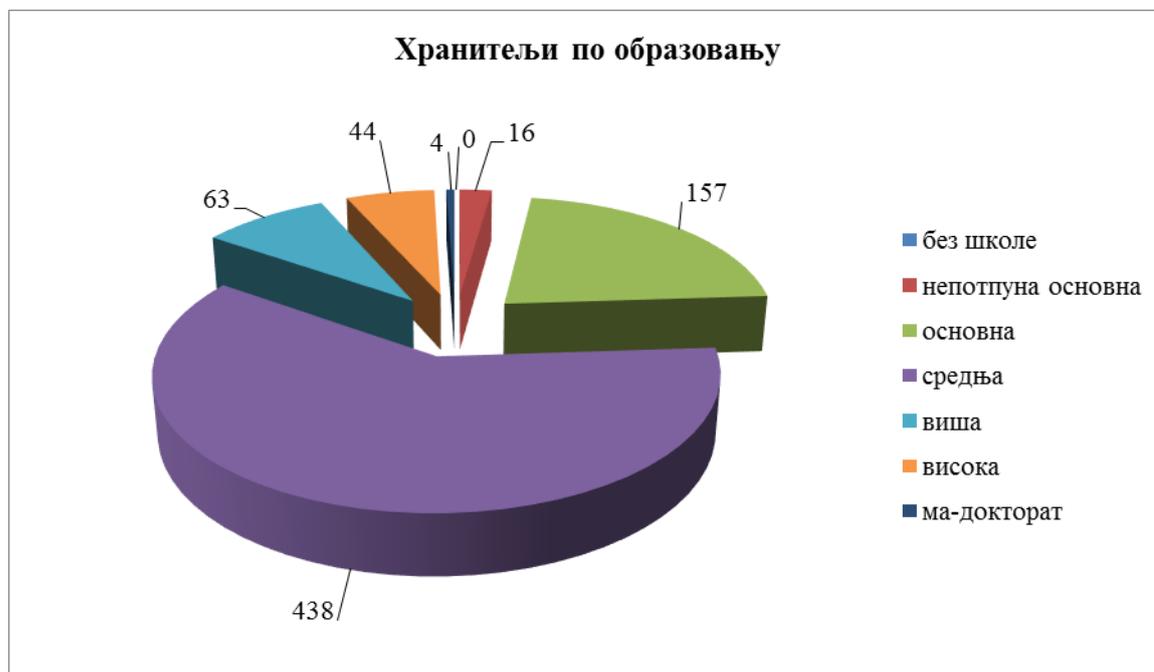

Оваква структура се уз мање промене одржава већ годинама и с обзиром на задатке хранитељства не може се сматрати повољном. Она је посебно изазовна због чињенице да се деца све дуже задржавају на хранитељству па се од хранитеља очекује

да могу квалитетно да подрже читав процес њиховог одрастања. Хранитељства се све чешће неплански претварају у дугорочни смештај који хранитеље позније доби уводи у комплексне задатке бриге о адолесцентима и ствара ризик генерацијског јаза.

Образовна структура хранитеља је приказана следећим графиконом.

Графикон 6: Број активних хранитељских породица према образовној структури (по образованијем члану хранитељског пара) 2019. године

Најбројнију групацију хранитеља чине 162 породице у којима образованији члан хранитељског пара има завршен трећи степен и 276 са четвртим степеном средње школе. Нема хранитеља који никада нису похађали школу, а међу онима који имају непотпуну основну школу су углавном хранитељи сродници старије генерације. Образовна структура хранитеља је вишеструко значајна, указује на однос породице према образовању и спремност да се обезбеди подстицајно окружење. Неке породице којима је због животних околности била ускраћена могућност да заврше жељене школе препознају значај образовања, труде се да деци обезбеде најбоље могуће услове, а кроз обуку за хранитеље и сарадњу са стручњацима и сами показују спремност за усвајање нових знања и вештина.

Када посматрамо **место и квалитет становања** хранитеља добијамо следеће податке:

У градској средини живи **327 породица или 45%** хранитељских породица док остале живе ван овог подручја. Тежња да се постигне већа заступљеност породица из урбане средине повезана је са већом доступношћу ресурса везаних за бригу о деци и младима. Међутим, тај помак се не постиже, што можемо повезати са изазовима везаним за обезбеђивање адекватног животног простора, али и са сложенијом животном организацијом. Као и код других параметара, треба бити опрезан са генерализацијама јер коришћење ресурса више зависи од става породице него од физичке близине.

Највећи број хранитељских породица живи у стамбеном простору које је **власништво** члана породице - чак 656 или 91%. У стану својих родитеља или других блиских особа живи 35 породица, а 31 су подстанари . У процени хранитеља се посебно води рачуна да подстанари имају стаус који детету на хранитељству обезбеђује релативно стабилну средину тј. да нису изложени честим селидбама.

Комфорним стамбеним простором располаже 643 хранитељске породице или или 89%, а **простор намењен за дете** који је у у потпуности у складу са прописаним стандардима има 630 или (87%). Изузеци се толеришу у околностима заједничког смештаја сиблинга или смештаја код сродника, као и у неким ситуацијама када је неопходно хитно збрињавање.

Када породице које су биле активне током 2019. године посматрамо према њиховим приходима, 518 или 72% хранитељских породица има приходе на нивоу просечне зараде. Изнад просечне приходе има 81 породица, а испод просечне 121. Свега 2 породице има само накнаду за рад хранитеља, а породица без икаквих прихода нема.

Када посматрамо структуру хранитељскимх породица према основним обележјима можемо закључити да су стандарди везани за стамбени и материјални статус у високом проценту испуњени и као такви се одржавају годинама. Међутим, потребно је наставити напоре да се обезбеди повољнија старосна структура хранитељских породица као и већи број породица у урбаним срединама и осмислити стратегију да се жељене промене заиста и десе.

2.4. Сродничке хранитељске породице

Током прошле године на евиденцији ЦПСУ Београд је било 257 сродничких хранитељских породица које чине 36% укупног броја хранитељских породица током 2019. године. Број сродничких породица и њихов удео у укупном броју минимално варира током година.

Постоји много разлога због којих се, када родитељи нису у стању да се старају о детету, предност даје смештају код сродника. Они могу да обезбеде континуитет веза, навика, окружења и културних утицаја, дају доживљај детету да је међу својима и тиме повећавају доживљај стабилности. Међутим, пракса све више показује да рад са сродничким породицама има много специфичности које се морају уважити да би њихови капацитети били адекватно препознати и подржани.

Како изгледа структура ових породица према типу средства показује следећи графикон:

Графикон 7: Број сродничких хранитељских породица у току 2019 . године према типу средства

Највећи је број сродничких хранитељских породица у току прошле године биле су оне у којима о деци брину баба и деда - 52%. Мада се већ годинама говори о потреби да се млађи сродници мотивишу за преузимање улоге хранитеља да би се ублажио генерацијски јаз, то се у пракси дешава релативно ретко и то обично тек када се капацитет старијих сродника драстично смањи. Интервенције у хранитељској породици морају узети у обзир успостављене обрасце и породичну хијерархију да би имале ефекта и очекивања везана за промене треба реално постављати.

2.5. Хранитељске породице које брину о деци са развојним или здравственим сметњама

У току 2019. године је било 209 или 29% **хранитељских породица које су бринуле о деци и младима са развојним или здравственим сметњама**, што је за 11 породица мање него прошле године. Овај тренда благог опадања је последица укупних смањених капацитета за смештај, па је тешко издвојити породице које би се даље усавршавале на плану стицања вештина за подршку деци са развојним и здравственим сметњама. Центар поседује акредитоване програме обуке хранитеља за бригу о (ризико) бебама, деци са Даун синдромом, деци са интелектуалним сметњама који се могу користити уколико би се повећао укупни корпус хранитељских породица па тиме и створили услови за усавршавање једног броја хранитеља у правцу развоја специјализованих компетенција. Препреку за развој породичног смештаја уз интензивну и додатну подршку (специјализовано хранитељство) представљају и недовољно развијени ресурси подршке и недовољна умреженост сервиса у срединама у којима они постоје.

2.6. Ургентан и повремени породични смештај

Мада се у околностима неодложних интервенција реализују **ургентни смештаји** деце, **не можемо говорити о постојању породица** за које су се стекли услови да буду класификоване као **ургентне**. Недостају одговарајућа законска решења која би

потпуније дефинисала њихово функционисање, као што је начин њиховог финансирања, али и ресурс породица за дугорочнији смештај у које би деца прелазила по истеку трајања ургентног. Тако се ургентни смештаји често неплански претварају у стандардне и блокирају капацитет за смештај друге деце.

Током прошле године само **једна породица је** пружала услугу **повременог породичног смештаја**. Веома комплексан начин остваривања права отежава реализацију услуге, па ни скромни предвиђени износи нису исплаћени у одговарајућем обиму. Смештај се одржава захваљујући ентузијазму и високом степену друштвене одговорности и примаоца и пружаоца.

2.7. Флуктуација хранитељских породица - регрутовање нових и престанак важења лиценце

У току 2019. завршена је **обука и процена за 42 породице**, обука је у току за једну групу од 10 кандидата, а 11 породица у различитим радним јединицама чека да буде укључено у групу за обуку. Ово је драстичан пад у односу на претходну годину када је у поступку процене било 79 породица. Разлози за овакво стање су, поред смањеног интересовања грађана за хранитељство, због разлога које смо већ наводили, и успорен прилив нових пријава за процену хранитеља из различитих административних разлога (штрајкови центара за социјални рад, поште итд).

Позитивно је процењено 27 или 64%, одустало је у различитим фазама процене, припреме и обуке 13, а негативних процена је било 2. Мања пролазност свакако утиче на укупне ресурсе за смештај. Међутим, без обзира на број кандидата неопходно је одржати успостављене критеријуме који обезбеђују задовољавање постојећих стандарда који су постављени као минимални. Извесна одступања од стандарда толеришу се код сродничких породица у којима су успостављене јаке емоционалне везе са децом која већ бораве у њима, али се у сарадњи са центром за социјални рад планирају активности подршке породици да ове стандарде оствари.

Одлуком органа старатељства у 2019. је **за 36 хранитељских породица**, исто као и претходне године, **престала да важи подобност за бављење хранитељством**. Највећи број ових породица, 31 или 86,11% се самопроценило да више није спремно за бављење хранитељством, углавном након што је завршен смештај деце о којима су бринули . По једној породици је подобност престала због неадекватног обављања функције и неиспуњавања стандарда прописаних Правилником. Једна породица је избрисана са наше евиденције због пресељења. Због сумње на почињено кривично дело престала је подобност за две породице, али како су поступци и даље у току оне су разврстане у категорију „остали“. Није било престака подобности због злостављања или занемаривања детета.

За развој мреже хранитељских породица на територији за коју је надлежан Центар и обезбеђивање капацитета за смештај деце која из године у годину остају ван система хранитељства потребан је далеко већи број породица. Препознаје се неопходност велике, адекватно дизајниране и планиране кампање за подизање интересовања грађана и обезбеђивање потребних ресурса нових породица.

3. КОРИСНИЦИ ПОРОДИЧНОГ СМЕШТАЈА

3.1. Број деце и младих на породичном смештају

Број деце и младих на хранитељству у прошлој години приказује следећа табела:

Табела бр. 6: Деца и млади на породичном смештају у току и на крају 2019. године

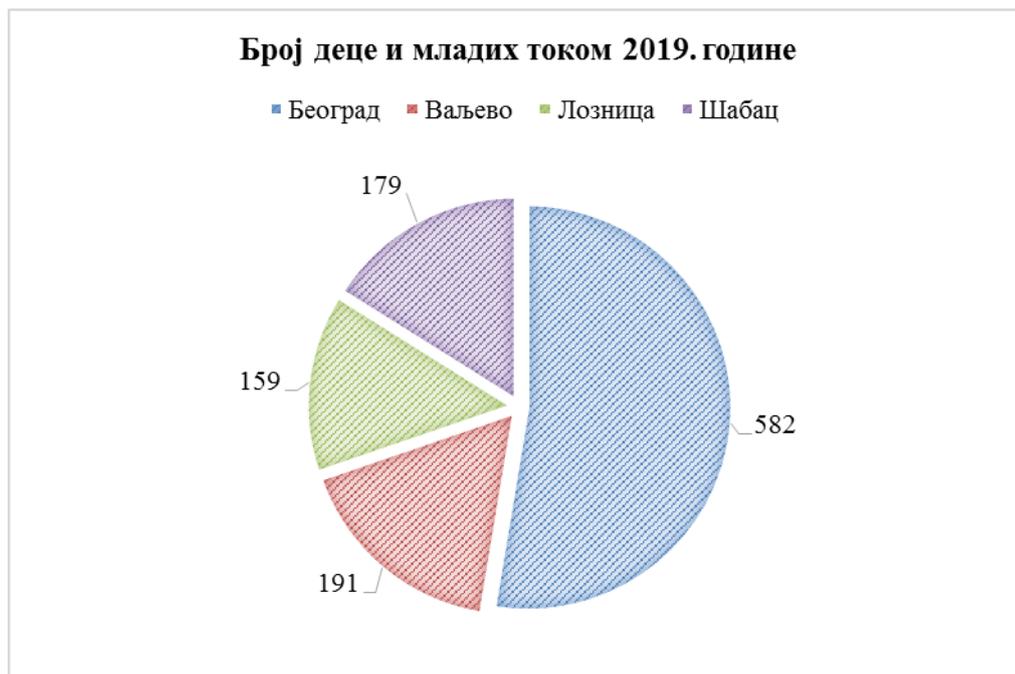
Дечаци			Девојчице			Укупно		
Укупно у 2019.	Смештени у 2019.	31.12. 2019.	Укупно у 2019.	Смештени у 2019.	31.12. 2019.	Укупно у 2019.	Смештени у 2019.	31.12. 2019.
522	43	469	589	51	530	1111	94	999

Тренд опадања броја смештене деце је последица смањења броја хранитељских породица. У току прошле године било на смештају укупно 1111 деце и младих, што је за 26 деце или око 2% мање него у прошлој години, односно на крају године 999 (за 28 деце или око 3% мање него у прошлој години). Упркос мањем приливу нових породица ублажен је тренд пада броја новосмештене деце, у овој години их је било за 9% мање него у претходној када је забележено смањење за готово трећину. У овај број нису ушли премештаји из једне у другу хранитељску породицу у оквиру наше установе.

Полна структура се готово не мења од оснивања ЦПСУ, увек је нешто већи број девојчица. Као и претходне године девојчице су и током године и на дан 31.12.2019. године чиниле око 53% деце и младих на смештају. Њихов број је већи у свим старосним групама, изузев групације од 15 до 17 година. Већу спремност хранитеља да на смештај прихвате дете женског пола они образлажу различитим аргументима иза којих се могу препознати стереотипи о томе како су женска деца мирнијег темперамента, приврженија...

Деца и млади су на територији коју покрива ЦПСУ Београд током прошле године била распоређена на следећи начин:

Графикон 8 : Број деце и младих на евиденцији Центра по радним јединицама, 2019. година

Број деце на смештају је у току прошле године био мањи у свим срединама осим у Лозници где је повећан за двоје корисника.

3.2. Деца и млади према старости, пребивалишту пре смештаја и разлозима смештаја

Број деце и младих током 2019. године по узрастним групама може се приказати следећим графиком:

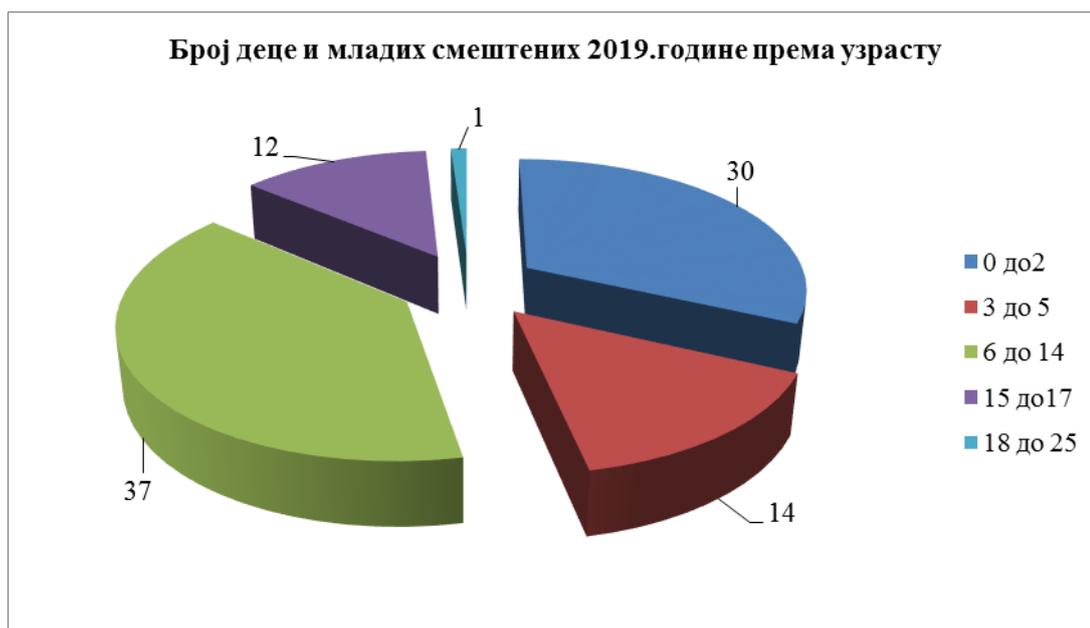
Графикон 9: Број деце и младих током 2019. године према узрасту

У току прошле године старосна структура се померила као нешто већем учешћу младих од 15 до 17, односно 18 до 25 година. Смањен је број најмлађих за чак 20 деце, или 22%, мада је број новосмештене деце тог узраста идентичан као претходне године - 30.

До померања у старосној структури долази због недовољне флукуације корисника, јер се хранитељство, као што ћемо видети и из података о дужини трајања смештаја претвара у дугорочни облик заштите. Тако је у прошлој години готово 400 корисника било старије од 15 година. Овакви подаци о старосној структури захтевају низ планских активности које ће, с једне стране уважити садашње стање и ставити у фокус узрасно специфичне потребе адолесцената, а са друге отворити систем за већи прихват деце ниског календарског узраста. У прошлој години смештено је 94 деце, њихова старосна структура је приказана следећим графикомом.

Графикон 10: Број деце и младих смештених 2019.године према узрасту

Као и ранијих година највећи број деце на која су на смештају била у прошлој години долази из биолошке породице, јер овај број укључује већину деце која су на смештају код сродника. У структури деце **смештене у 2019. години**, такође преовлађују они смештени из биолошке породице или сродничке породице, укупно 55. Из здравствених установа и породилишта смештено је мање деце него прошле године, њих 8, јер због смањених капацитета смештај често није било могуће реализовати одмах по захтеву, већ касније, када су се за то стекли услови. Из различитих установа смештено је 28 деце, а троје их је из друге хранитељске породице. **Према пребивалишту** у највећем броју припадају округу из кога је хранитељска породица, 88 деце или 94%. Када ову групацију посматрамо **према доминантном разлогу смештаја**, највећи број њих су они који су смештени због неадекватног родитељског старања које је угрожавало дете, чак 57, односно 61% је у овој категорији. Родитељи деветоро деце су преминули, а дванаест спречени да врше родитељско право због болести, затворске казне итд. Осталих 11 – оро деце је смештено због различитих комплексних животних околности које су довеле до тога да родитељи не могу да брину о њима, као што су ситуације младих мајки које немају породичну подршку да дете преузму из породилишта и сл.

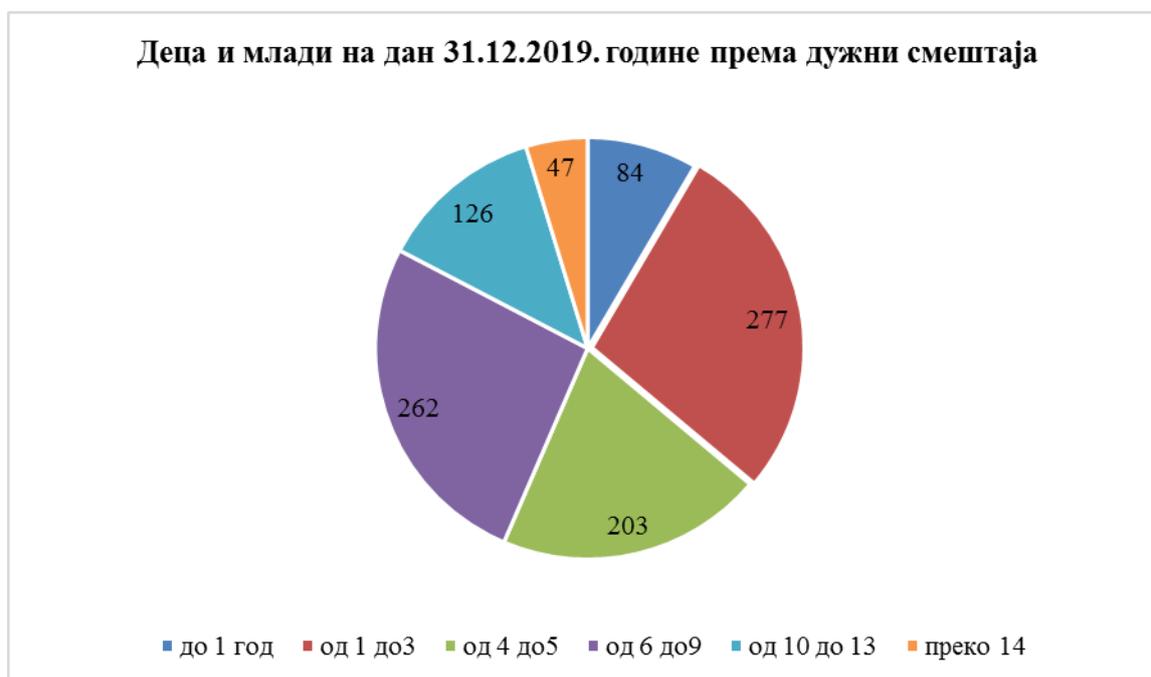
3.3. Корисници према дужини боравка, сметњама у развоју, образовању, контактима са породицом, старатељској заштити и разлозима престанка смештаја

Дужина боравка деце у хранитељским породицама

Као што је већ поменуто, хранитељство због дужине трајања смештаја све чешће губи карактер привремености и у ситуацијама када за то нема стручног оправдања.

Ову ситуацију приказује следећи графикон:

Графикон 10: Деца и млади према дужини боравка у хранитељским породицама на дан 31.12. 2019. године

У односу на прошлу годину још више је смањен број оних који су на смештају били мање од годину дана, а повећан број у групацији од 6 до 9 година и преко 14 година. Неадекватно и неефикасно планирање сталности доноси низ тешкоћа самом детету, породици која временом губи своју улогу у његовом животу, али и систему заштите јер су постојећи капацитети за смештај блокирани.

Породични смештај деце са сметњама у развоју

На дан 31.12.2019. године, на евиденцији Центра је било 201 деце и младих са **развијним и здравственим сметњама**, што представља 20% укупног броја деце на хранитељству у том тренутку. Он је за око 1% мањи него у прошлој години. У овој групацији најбројнија су деца и млади приказани у категорији “остало“, у највећем броју то су они који су још у процесу дијагностиковања проблема, било због ниског узраста или других разлога. Затим следе деца и млади са интелектуалним тешкоћама, а у већем броју су заступљени они који имају сензорне тешкоће, вишеструке сметње као и поремећаје понашања и теже емоционалне проблеме.

Табела бр.7: Број деце и младих са развојним или здравственим сметњама на смештају у хранитељским породицама према старости, 31.12.2019.

	0-2	3-5	6-14	15-17	18-25	Укупно
Телесне	0	2	6	0	1	9
Интелектуалне тешкоће	0	0	26	12	7	45
Сензорне тешкоће	0	2	17	6	3	28
Первазивни развојни поремећаји	0	1	2	0	0	3
Вишеструке сметње	0	1	14	7	5	27
Озбиљнија органска обољења	0	2	7	1	2	12
Психијатријска болест	0	0	1	1	0	2
Поремећај понашања и тежи емоционални проблеми	0	0	15	11	1	27
Остало	8	7	23	7	3	48
Укупно	8	15	111	45	22	201

Узрасна дистрибуција деце са различитим тешкоћама показује да се оне највише препознају када дете уђе у процес школовања, када многе интервенције не дају оне ефекте које би дале у ранијем развојном периоду, па је потребно појачати рад на раном препознавању проблема и развојној стимулацији.

Право на увећану накнаду за издржавање или увећани додатак за помоћ и негу другог лица остварује половина ове деце, њих 102, процентуално слично као у прошлој години. Постоје разлике у стручним ставовима око тога колико су широке категорије деце са сметњама којима је потребна ова врста подршке. Због тога би, у сарадњи са центром за социјални рад, требало за сву децу која не остварују право преиспитати које су то конкретне потребе за чије остваривање су додатна средства потребна.

Образовање деце и младих на породичном смештају

Међу децом и младима који су 31.12.2019. године били на смештају, као и ранијих година, набројнији су ученици основне школе. То је у складу са њиховом структуром према узрасту.

Образовна структура деце и младих дата је у следећој табели.

Табела бр. 8 : Број деце према узрасту и образовној установи, на дан 31.12.2019. године

Врста образовне установе	Узраст		Укупно
	Деца	Млади	
Не похађа предшколску	56	0	56

установу, а предшколског је узраста			
Похађа предшколску установу	47	0	47
Похађа програм припреме за школу у предшколској установи	22	0	22
Не похађа основну школу, а основношколског је узраста	0	0	0
Редовна основна школа	402	0	402
Редовна основна школа са индивидуалним програмом	42	0	42
Специјална основна школа	17	0	17
Редовна средња школа	239	42	281
Редовна средња школа са индивидуалним програмом	24	1	25
Специјална средња школа	10	3	13
Школа за основно образовање одраслих	1	0	1
Студенти - виша и висока школа	0	88	88
Напустили школовање	1	0	1
Завршили школовање	0	4	4
Укупно	861	138	999

Број студената је за 19 повећан у односу на прошлу годину. То је у складу са приказаним промена старосне структуре, али и са све већим опредељењем младих да користе шансу коју им пружа друштвена подршка да студирају. Наша установа их подржава кроз препоруке високошколским установама у циљу смањења школарине и обезбеђивања бољих услова за студирање. Укупно 377 ученика основне и средње школе, не рачунајући прваке који немају квантитативну оцену успеха, има одличан и врло добар успех, а 418 деце је укључено у различите спортске и уметничке активности, које су значајне за подстицање развоја и социјализацију ове деце.

Саветници за хранитељство су, кроз сарадњу са предшколским установама, настојали да допринесу да се што већи број деце упише, указујући на посебан значај укључивања у вртић за развој деце на хранитељству. Са друге стране, деца узраста до 3 године углавном бораве у породичном окружењу, што је адекватније у односу на њихове развојне потребе. Само је њих 11 било укључено у јасле, и то због радних обавеза хранитеља.

Одржавање контакта са сродницима

Контакти детета са биолошком породицом су вишеструко значајни за исходе породичног смештаја. Од њиховог квалитета зависи да ли ће се однос између детета и

породице развијати тако да обезбеди реалну шансу за повратак у породицу, какав ће доживљај свог породичног и културног идентитета дете имати, да ли ће моћи да превазиђе конфликт лојалности. Због тога се са хранитељима континуирано ради на њиховој компетентности да пружи подршку овим контактима.

Структура деце и младих према контактима са сродницима приказана је следећом табелом.

Табела бр. 9: Деца и млади на евиденцији Центра на дан 31.12.2019. године према контактима са сродницима

Деца и млади на хранитељству према контактима са сродницима и узрасту, на дан 31.12.2019.						
Контакти детета	0 - 2	3 - 5	6 -14	15 -17	18 - 25	Укупно
Дете нема сроднике	0	2	3	0	0	5
Дете има сроднике, а нема контакте	43	45	123	34	19	264
Дете има сроднике и контакте	17	50	370	168	116	721
Забрањени контакти одлуком суда	0	1	6	0	2	9
Укупно	60	98	502	202	137	999

Из табеле можемо видети да највећи број деце има контакте са сродницима, готово три четвртине њих. Међутим, када детаљније анализирамо податке, видимо да је међу најмлађом децом више од две трећине оних који немају контакте, као и готово половина деце узраста од 3 до 5 година. Контакти се одржавају у узрастним категоријама које вероватно имају претходно изграђен однос са родитељима и другим сродницима, али за млађе узрасте као да често изостаје системски рад да се покуша са изградњом овог односа. Друго питање које се поставља је зашто се за ову децу, чији су контакти са породицом порекла прекинути, у већој мери не реализује институт усвојења. Анализа динамике контаката даје нам следећу слику.

Графикон 11: Динамика контаката деце и младих на евиденцији Центра на дан 31.12.2019. године

Највећи број деце виђа сроднике једанпут месечно, у ову групу укључени су и они који контакте одржавају чешће од месечног нивоа. Међутим, њихов број је, када посматрамо удео у укупном броју деце и младих испод половине. Ово показује значај теме подршке контактима која треба да буде интензивирана у сарадњи са центрима за социјални рад који ове контакте уређују и прате. То је посебно важно јер се ради се о динамици која омогућава континуитет конатаката, ређи контакти, посебно за децу нижег узраста, тешко могу остварити онај ефекат који је значајан за њихов развој.

Када посматрамо **место одржавања** контаката за децу и младе који су били на смештају на дан 31.12.2019, закључујемо да је преко 60% деце и младих у групацији оних који су имали контакте, те контакте имало у породичном окружењу и то 323 деце у хранитељској породици, а 156 у породици родитеља или сродника. Са аспекта интереса деце и квалитета контаката, породична средина обезбеђује много више шанси за спонтану и садржајну инеракцију. У службеним просторијама контакте је имало укупно 166 деце и то 134 у центру за социјални рад, а 32 у просторијама наше установе. За контакте се често користе и други простори - играонице, посластичарнице, кафићи (85 деце). Контакте сведене на телефонски разговор имало је њих 29.

Разлози прекида смештаја и средина у коју су деца прешла

У току прошле године смештај је престао за **112** деце и младих, за двоје више него у претходној.

Разлоге за прекид смештаја приказује следећа табела:

Табела бр. 11: Деца и млади којима је прекинут смештај у хранитељској породици према разлозима прекида смештаја у 2019. години

Разлози прекида смештаја	Број деце/младих
Створени услови за повратак у билошку породицу/код сродника	28
Осамостаљивање	37
Усвојење	19: 17 домаћих и 2 инострана
Губитак капацитета ХП због пормена у психофизичком стању корисника	14
Губитак капацитета ХП због промена у психофизичком стању хранитеља	3
Занемаривање, насиље или сумња на насиље над корисником	2
Насиље/сумња на насиље које је починио корисник	1
Незадовољавање функционалних стандарда	3
Други разлози	5
Укупно	112

Када посматрамо ове исходе хранитељства можемо констатовати да су нешто повољнији у односу на претходну године. За 4 је повећан број оних који су се вратили у своју породицу, а за 3 број оних који су отишли на усвојење. Међутим, број оних који су на овај начин изашли из система и даље је сувише мали да би се значајније ослободили капацитети хранитељских породица за нови прихват. Смањен је број прекида због негативних промена у психофизичком стању хранитеља за 7. Међутим, повећан број прекида због промена у психофизичком стању корисника говори о ситуацијама које су обично везане за изазовна понашања у односу на које треба развијати стратегије поступања и системског одговора на потребе деце са специфичним тешкоћама. Као и ранијих година, најбројнију групацију чине они којима је престало право на хранитељство због окончања процеса школовања или навршене 26 године живота. Ови млади су обухваћени широком категоријом оних који су се осамосталили мада то у пракси не значи да су заиста и остварили све услове за самосталан живот. Последњих година препознаје се колико је подршке потребно да би се жељено осамостаљивање заиста и остварило, па се младима који се спремају за излазак из система обезбеђују различити видови подршке.

Када су у питању деца и млади укључени у категорију „други разлози“ ту је више ситуација када је у породици или код детета/младе особе дошло до животних и организационих промена због којих нису могли да наставе бригу о детету. Посебно брину неплански прекиди смештаја због заснивања ванбрачне заједнице, пре него што је млада особа испунила друге развојне задатке. Наша установа прави стратегију како да младим особама, пре свега девојкама, пружи адекватну подршку кроз интензивирање саветодавног рада на ову тему. Од деце и младих која су и после прекида смештаја остала у систему социјалне заштите 6 је премештено у другу хранитељску породицу, а 19 у установу.

3.4. Корисници према изложености насиљу

Током 2019. године нису разрешене дилеме у поступању које настају како због чињенице да је Посебан протокол за заштиту деце у установама социјалне заштите од злостављања и занемаривања донет пре него што су центри за породични смештај формиран и односи се на резиденцијалне установе, тако и због обавезе поштовања касније донетог нормативног акта – Закона о спречавању насиља у породици.

Тим за заштиту деце од злостављања и занемаривања ЦПСУ Београд током 2019. године поступао је у складу са Посебним протоколом за заштиту деце од злостављања и занемаривања. Разматрано је 10 случајева, при чему у три случаја није утврђено да постоји озбиљна опасност за оштећење дететовог здравља и развоја. У односу на ова три случаја су планиране активности везане за појачан рад са породицом. Жртве насиља су деца (шест случајева), односно млада особа (један случај). Пријаве се односе на физичко насиље (четири случаја), односно сексуално насиље (три случаја). Ради се о корисницима и женског и мушког пола (без значајне разлике). Особа која је пријављена као насилник је хранитељ (три случаја), одрасла особа ван породице (три случаја) и у једном случају као насилник је означен вршњак ван ХП. У ситуацијама пријаве сексуалног насиља у два случаја предузете су хитне мере заштите (хитно измештање детета из породице, односно предузимање мера лишења слободе и забране приласка у односу на починиоца). Покренути су судски поступци о чијем току и исходима немамо информација.

4. СТРУЧНИ РАД

4.1. Кампања за развој хранитељства и промоција установе

У актуелним околностима смањеног интересовања грађана за хранитељство, односно негативне слике о хранитељству коју пласирају медији, промоција хранитељства постаје посебно значајна. Њен циљ је да допринесе позитивној слици о хранитељству у заједници, што утиче на статус који имају хранитељи, али и начин на који деца на хранитељству виде себе, као и да обезбеди ресурс нових хранитељских породица. Промоција установе је саставни део ове кампање, јер је за развој хранитељства значајно информисати јавност да се хранитељство прати и подржава од стране компетентних стручњака.

У прошлој години реализован је низ активности на овом плану. Међу најзначајнијима су:

- Посета нашој установи и Прихватилишту за децу Центра за заштиту одојчади, деце и омладине од стране директорке УНИЦЕФ-а, г-ђе Regina De Dominicis и делегације представника Интер - Парламентарне Уније из више од двадесет земаља.
- Обележавање Светског дана становништва у организацији Министарства за рад, запошљавање, борачка и социјална питања. Том приликом, као представнице Центра за породични смештај и усвојење Београд, хранитељица и млада особа на хранитељству поделиле су са јавношћу своје искуство у вези са хранитељством.
- Међународни дан породице свечано је обележен у Палати Србија, у организацији ресорног министарства и Центра за породични смештај и усвојење Београд. У програму је учествовала млада особа на смештају у хранитељској породици, а посебно признање за свој рад добила је наша колегиница, стручни радник ЦПСУ Београд.
- У организацији Општине Сурчин одржана је трибина на тему хранитељства. У овој средини захваљујући дугој традицији, заинтересованости грађана и развијеним ресурсима подршке, већ постоји значајан број хранитељских породица, али и услови за даљи успешан развој хранитељства. На трибини су

говорили вршилац дужности директора ЦПСУ Београд, стручни радници ЦПСУ Београд као и наша хранитељица.

- Настављена је сарадња са медијима, која се одвија у складу са упутствима ресорног министарства, као и друге активности, информисања заинтересованих за хранитељство кроз одговор на телефонске позиве, разговоре у просторијама ЦПСУ и слично.

4.2. Праћење и подршка хранитељским породицама

Праћење функционисања деце и младих на смештају и њихових хранитеља као и подршка у циљу унапређења квалитета живота деце и развоја хранитељских компетенција је кључни сегмент делатности наше установе. Он се у највећој мери реализује као теренски рад, кроз кућне посете, па је број кућних посета један од индикатора обима стручног рада. Укупан број кућних посета које су у 2019. години реализоване у оквиру праћења и подршке деци и хранитељским породицама је 4392 или просечно 6,08 посета по породици, што је за 0,07 посета мање него прошле године. Када се узме у обзир тежина околности у којима је стручни рад организован, као да је у 2018. години просечан број кућних посета од стране свих ЦПСУ у Србији (према подацима о броју поста и броју хранитељских породица које је објавио Републички завод за социјалну заштиту) био 5,54, број посета које смо успели да остваримо је у складу са реалним очекивањима.

Из године у годину констатује се да је Правилником о хранитељству постављени стандард од 12 кућних посета недостижан и у много повољнији околностима у којима би било могуће поштовати норматив о оптерећености запослених. У овим околностима он је фрустрирајући јер упркос свим напорима запослених да се одржи континуитет стручног рада остварујемо једва половину. Због тога је потребно да се овај стандард преиспита и уведе баланс између реалног и жељеног.

Континуитет праћења и подршке се одржава кроз **друге форме контаката** са дететом/младом особом и хранитељима. Обично су то састанци у центру у различитом саставу - некада само са дететом или само са хранитељима а некада као заједнички састанци. Искуство кроз праксу показује предности оваквог рада када је у питању пружање подршке адолесцентима.

Разговор телефоном се такође користи за пружање подршке. Овај начин рада може да значајно повећа доступност стручног радника породици, посебно у кризним ситуацијама па га треба даље методолошки развијати. Савремене начине комуникације као што су састанци путем скајпа наша установа не користи, мада се они у терапијској пракси примењују већ низ година. Осавремењивање нашег рада у будућности нужно ће довести до преиспитивања предности и ризика увођења оваквих модалитета у процес праћења и подршке.

Састанак са сарадницима из различитих установа и организација, у којима најчешће учествују и хранитељи и младе особе на хранитељству у циљу грађења мреже подршке, је у прошлој години било 321, за 22% мање него претходне године. Најчешћи су били састанци са представницима центра за социјални рад (160), школе (89), а мање са представницима предшколске установе, здравствене установе и другим сарадницима.

4.3. Планирање подршке деци и хранитељским породицама

Значај благовременог планирања заштите корисника и свих активности везаних за унапређење њеног квалитета је веома велики. Планирање треба да одговори на многа питања о томе у ком правцу се заштита води, који су приоритети, који су краткорочни циљеви, шта и када ко треба да уради да би се они остварили. Нормативни оквир за планирање, на жалост, садржи многе нејасноће. Према члану 15. Правилника центар за социјални рад, у сарадњи са центром за породични смештај доноси план услуга и мера заштите детета. Према члану 61. истог Правилника центар за породични смештај обавља послове планирања услуга и мера заштите детета на хранитељству, у сарадњи са центром за социјални рад. Називи планова разликују се од оних предвиђених Правилником о нормативима, организацији и стандардима у центру за социјални рад. Правилник о ближим условима и стандардима за пружање услуга социјалне заштите обавезује Центар да се за сваког корисника сачињава индивидуални план услуге који „садржи активности које се предузимају ради задовољавања потреба одређених корисничких група“. Друга група тешкоћа везана је за сложену организацију окупљања свих учесника у процесу планирања - детета, хранитеља, родитеља и сродника, стручњака центара за социјални рад и ЦПСУ.

У 2019. години Центар је учествовао у сачињавању 385 **планова услуга и мера за дете и породицу**, што је незнатно мање него у прошлој години. За неке кориснике постоји само план услуга и мера заштите детета који се доноси заједнички са центром за социјални рад, за неке само план који сачињава саветник уз партиципацију хранитеља и деце, а за неке кориснике оба плана. Као и када су у питању извештаји, планови се евидентирају по породици, за сиблинге који су заједно смештени се сачињава заједнички план.

Њихова структура приказана је у следећој табели :

Табела бр. 12 : Планови мера и услуга према фази заштите, 2019. година

Врста плана	Број планова
План припреме корисника и породице за смештај	13
План међусобног прилагођавања	7
План подршке током одвијања хранитељства	344
План припреме за промену (осамостаљивање, усвојење, премештај)	21
Укупно	385

Мањи број планова припреме корисника и породице за смештај у односу на број смештаја је у највећој мери у вези са бројем ургентних смештаја и ситуацијама када се састанак ради заједничког избора породице и доношење плана припреме за смештај не организује у Центру.

4.4. Извештавање

Стручни радници су током 2019. сачинили укупно **1434** извештаја који се односе на кориснике, хранитељске породице и стручни рад. У складу са различитим аспектима

своје делатности, Центар сачињава и доставља различите врсте извештаја који се најчешће достављају центрима за социјални рад. У структури извештаја најзаступљенији су извештаји о остваривању заштите корисника на смештају. У прошлој години промењен је формат овог извештаја, задржан је свеобухватан приступ праћењу задовољавања потреба детета и развоју компетенција хранитеља, али су информације и процене боље интегрисане, што даје целовитију слику. Нови формат су као функционалнији проценили стручни радници ЦПСУ Београд, али и сарадници из центара за социјални рад. Извештаји се евидентирају по броју хранитељских породица, без обзира на број смештене деце. Достављају се два пута годишње

Центар сачињава и извештаје о подобности за хранитељство кандидата за хранитеље, као и извештај о поновној процени подобности породице. Уколико дође до промена околности, сачињавају се и ванредни извештаји о кориснику, односно врши ванредна процена хранитељске породице и о томе сачињава извештај.

Структура извештавања приказана је у следећој табели. Она не укључује дописе која се центар или друге институције обавештавају о околностима од значаја за децу и младе односно хранитеље.

Табела бр. 13: Број и врста извештаја, 2019. година

Врста извештаја	Број извештаја
Извештај о међусобном прилагођавању корисника и породице	70
Извештај о остваривању заштите корисника на смештају	1101
Извештај о општој подобности породице	24
Извештај о поновној процени породице	227
Ванредни извештаји о корисницима и породицама	12
Укупно	1434

Укупан број извештаја сачињених 2019. је мањи него у претходној години јер је због нужних организационих промена за петнаест дана одложен почетак писања полугодишњих извештаја у децембру 2019, па је значајан број ових извештаја припремљен у јануару 2020. године.

4.5. Обука и процена опште подобности кандидата за хранитељство

Динамика укључивања кандидата у обуку и окончања обуке и процене зависи пре свега од динамике пристизања упута од стране надлежних центара за социјални рад. Центар за породични смештај и усвојење Београд у обуци кандидата користи два акредитована програма: Сигурним кораком до хранитељства и Прајд програм за по 21 кандидата (породице). Обука кандидата се, у складу са Правилником о хранитељству организује као групна.

4.6. Едукативни рад са лиценцираним хранитељским породицама и програми за децу и младе

У прошлој години донекле је промењен концепт организације обука. Уместо програма посвећеним ужим темама за специфичне групе хранитеља, изабрани су програми чије су теме релевантне за велики број хранитеља. Укупан број обучених хранитеља је био 543, што је за 22 % више него у претходној години. У сарадњи са

Фондацијом СОС Дечија села обезбеђен је програм „Права деце у алтернативној бризи“, чији је високи квалитет потврђен кроз примену у више европских земаља. Кроз пројекат који је ова установа реализовала добили смо девет тренера обучених за примену овог програма.

Табела бр. 14: Програми редовне обуке хранитеља, 2019. година

Програми редовне обуке хранитеља	Тема	Број хранитеља
1.	Права деце у алтернативној бризи	338
2.	Заштита деце од насиља на интернету	63
3.	Вештине комуникације са децом и адолесцентима на хранитељству	27
4.	Права и обавезе хранитеља	74
5.	Разумевање трауме - базична знања, ниво 2	24
6.	Заједничко решавање конфликта	17

Програме су реализовали стручни радници ЦПСУ Београд који поседују лиценцу за специјализоване послове у социјалној заштити. Они су и аутори више наведених програма.

Активности групног рада са децом и младима

У прошлој години млади на хранитељству чију заштиту прати ЦПСУ Београд учествовали су у два интернационална кампа:

- Кампу Једрења у Пољској посвећеном осамостаљивању младих у заштити;
- Кампу у оквиру Еразмус пројекта посвећеном програму „Књига живота за младе“;

Учешће младих на хранитељству, у пратњи стручних радника ЦПСУ Београд обезбедила је ФИЦЕ Србије у сарадњи са холандском организацијом Kinderperspectief. Циклус радионица „Књига живота за младе“, одржан је са једном групом деце на хранитељству у Београду. Настављено је са реализацијом **програма стручне праксе помоћи у учењу**, у сарадњи са Факултетом политичких наука, Факултетом за специјалну едукацију и рехабилитацију и другим високошколским установама. У оквиру пројекта СОС Дечијих села Србија „**Јаки млади – одржива социјална инклузија и економска подршка младима у ризику**“ настављена је међусобна сарадња у циљу укључивања младих који напуштају заштите у програме подршке ове организације. Едукација за децу „Професионална орјентација“ је одржана у Ваљеву. Поводом „Дечије недеље“ у Шапцу је, ЦПСУ Београд је у сарадњи са Удружењем хранитеља, обезбедио да 40 деце и младих учествује на радионицама у организацији Црвеног крста. У Ваљеву и Лозници је градска управа обезбедила представу за децу на хранитељству поводом прославе Нове године. Настављена је сарадња са Националном

службом за запошљавање на професионалној оријентацији младих који завршавају основну или средњу школу.

4.7. Супервизијски и менторски рад

Центар обезбеђује континуирану супервизијску подршку саветницима за хранитељство, као и менторску подршку приправницима. Њу је реализовало 9 искусних стручњака у овој области, који поред супервизијских обављају и друге послове. Постоји неколико основних видова супервизијске подршке.

На првом месту су **индивидуални састанци супервизора са саветником**, којих је у прошлој години било **570**. Уз њих на дневном нивоу тече и краћа размена између супервизора и супервизанта, кроз лични или телефонски контакт. Групних супервизијских састанака је било **24**.

Други облици супервизијске подршке реализују се учешћем супервизора на **заједничким састанцима (43 састанка у 2019. години)** које саветник организује са породицом и /или другим актерима у заштити детета, као и кроз **заједничке кућне посете (35 у прошлој години)**, најчешће везане за кризне ситуације, као и увођење нових саветника у рад са породицом. Кроз ове директне видове укључивања супервизора у рад са децом и породицом обезбеђује се свеобухватнији увид у њихове потребе, као и моделовање одређених интервенција, што је посебно значајно за саветнике са мање професионалног искуства. Поред тога, супервизори су активно **укључени у процес писања извештаја** које припремају саветници за хранитељство. **Менторска подршка** приправницима се организује кроз исти тип активности, али је с обзиром на специфичност задатака и одговорности које ментор има интензивнија.

4.8. Интерна контрола

У прошлој години реализована је **интерна контрола стручног рада на праћењу и подршци деци и хранитељским породицама**. О резултатима интерне контроле комисија која је била задужена за реализацију известила је директора, а ови резултати су представљени свим члановима Службе у циљу сагледавања актуелног стања и унапређења стручне праксе.

4.9 Тим за пријем захтева за смештај деце и младих

Овај тим, који се као стално стручно тело формира одлуком директора прима, евидентира и разматра све захтеве за смештај деце и младих које добијамо. Приоритет се даје деци и младима са територије за коју смо као установа надлежни. Друге врсте приоритета везане су за узраст корисника (предност се даје најмлађем узрасту због специфичне осетљивости) и хитност збрињавања. Након ажурирања листе чекања, на њој је на крају прошле године било 31 дете млађе од 3 године и 38 старијих. Још 104 захтева на које нисмо успели да позитивно одговоримо су архивирани, зато што је центар смештио дете у хранитељску породицу на другој територији или није ажурирао захтев.

5.0. Донације

- Зимске ципеле за 50 деце на смештају, фирме „Freundschaft mit Valjevo“ посредством Удружења "Пријатељство са Ваљево" из Фафенхофена, Немачка
- Новогодишњи пакетићи за 34 деце на смештају од књижаре "УНА мега шоп" Ваљево
- Новогодишњи пакетићи за 50 деце на смештају од мото клуба "СОРАБИ" Ваљево
- Пакетићи за 20 деце за Божић од мото клуба "СОРАБИ" Ваљево
- Vip mobile - 4 новогодишње јелке
- Quadra Graphic - запослени сакупили слаткише за 22 пакетића
- Дугогодишњи донатор - 278 новогодишњих слатких пакетића

5. ЗАКЉУЧНА РАЗМАТРАЊА

Прошла година је била посебно тешка у оквиру дужег периода у коме Центар за породични смештај и усвојење Београд, као једина установа овог типа која од свог оснивања обезбеђује **подршку за све хранитељске породице на целој територији своје надлежности**, функционише са **мањим бројем запослених**. Посебно је забрињавајућа ситуација у **Канцеларији Шабац**, где су два стручна радника пратила 99 породица, реализовала едукације и читав обухват административног посла. Поред тешкоћа везаних за пораст оптерећења запослених и организационе изазове због великих неочекиваних промена, на рад установе утицала је општа ситуација у којој се налази хранитељство у Србији. Тренд смањеног интересовања грађана за хранитељство и негативна кампања која се води у медијима представљају велике изазове за функционисање Центра.

Можемо констатовати да је, упркос свим отежавајућим факторима, Центар успео да обезбеди да пад **броја нових смештаја** у односу на претходну годину буде релативно мали, да се **број смештаја деце најнижег узраста** одржи на истом нивоу. Подршка кроз **кућне посете** одржана је на сличном нивоу као и прошле године, а број хранитеља који је прошао редовне обуке повећан. Највећи број хранитељских породица **испуњава прописане стандарде** и обезбеђује задовољавање потреба и напредовање корисника на породичном смештају у складу са њиховим потенцијалима.

Интензивно је текао **процес стручног усавршавања запослених** који су у прошлој години стекли предуслове за обнову лиценци. Поред лиценци за основне послове, већи број стручних радника има лиценцу за специјализоване и супервизијске послове. Све ово говори о великим напорима да се одржи квалитет стручног рада и обезбеди континуитет рада са децом и породицама, макар на основном нивоу. Да би установа могла да одговори на потребе везане за заштиту деце и младих на територији за коју је надлежна потребно је да се предузме низ мера и активности. То би били:

- Плански осмишљена **кампања за промоцију хранитељства** и обезбеђивање нових хранитеља, кроз сарадњу са медијима, организовање трибина и друге начине деловања;
- Адекватно и благовремено **планирање сталности** за децу на хранитељству и реализација неопходних активности да се она оствари., што би довело до скраћивања времена њиховог боравка на хранитељству и ослобађања заузетих капацитета за смештај;

- Када је у питању **сродничко хранитељство**, неопходно је развијати стручни приступ који ће уважити његове специфичности, афирмисати снаге, али и јасно препознавати потребе у процесу процене и планирања подршке;
- Развијање стручног приступа прилагођеног актуелној старосној структури деце и младих на хранитељству у којој су у високој мери заступљени **адолесценти**;
- Унапређење **методологије стручног рада** на процени, праћењу и подршци;
- Интензивирање **сарадње са центрима за социјални рад** и другим установама и организацијама значајним у процесу заштите деце;
- Коришћење свих прилика за активно ангажовање на плану иницијатива у вези са **променама закона и подзаконских аката** који су релевантни за хранитељство да би се превазишле тешкоћи у пракси које изазива **неусклађеност** између Закона о социјалној заштити, Правилника о хранитељству и других подзаконских аката, као и неусклађеност нормативних аката са искуствима из праксе и потребама развоја различитих облика хранитељстава;

За преузимање послова у области **породичног смештаја одраслих и старијих** корисника као и у области **усвојења** још увек се нису стекли услови кроз нормативно уређење, па се они **не обављају**.